

ФІНАНСИ ТА БАНКІВСЬКА СПРАВА

УДК 338:8

С. М. ДІДИК

Хмельницький національний університет

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЮ

В статті досліджено передовий зарубіжний досвід соціального захисту населення, зокрема США, Канади, Японії і низки європейських країн та можливості його використання в сучасних умовах розвитку вітчизняного ринку соціального захисту населення.

In the article investigational front-rank foreign experience of social defence of population, in particular the USA, Canada, Japan and row of the European countries and possibility of his use, in the modern terms of domestic market of social defence of population development.

Ключові слова: фінансування, соціальний захист, соціальні виплати, соціальна допомога.

Актуальність теми дослідження. Перед сучасними системами фінансування соціальних виплат постали три основні завдання. Вважається, що вони недостатньо підготовлені до вирішення проблем старіння населення та процесів глобалізації, а також фінансове навантаження, покладене в усіх країнах на тих, хто сплачує страхові внески та податки, досягло межі можливостей.

Кожна країна має пристосовувати свої загальні системи фінансування соціальних виплат до власних економічних умов, демографічної ситуації та – найголовніше – до потреб своїх громадян. Кожна країна володіє обмеженим набором можливих механізмів перерозподілу доходу – від повністю неформального сімейного перерозподілу до універсальних систем, що фінансуються за рахунок загальних державних доходів, з багатьма проміжними можливостями. Особливо актуальним це питання є в Україні, оскільки держава ще не має глибоко розробленої обґрунтованої та несуперечливої соціальної політики. Перехід до ефективної моделі соціальної політики характеризується складністю необхідних глибинних перетворень і вимагає комплексного, системного підходу.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Дослідженню проблем соціального захисту населення присвячено достатньо багато наукових видань та статей. Окремі питання економічного змісту, формування і фінансування соціального захисту населення розглянуті в роботах таких вчених, як Арістової А., Боярчука Т., Баранової Н.П., Гриненко А., Єршова І., Коваль О.Я., Лібанової Е., Новікова В., Новікової Т.В., Овчаренко І., Папієва М., Примостка О., Савченко Н., Семигіної Т., Сидорук А., Тарасенко Л.Л., Шевчук П., Юрія С., Юрченко Ю., Яцків Т.Г.

Метою наукового дослідження є дослідження зарубіжного досвіду фінансування соціального захисту населення та можливостей його використання в Україні.

Виклад основного матеріалу. Соціальні виплати, пільги та джерела фінансування соціального захисту в різних країнах суттєво відрізняються від тих, до яких звикло населення нашої держави.

У Великобританії на освіту, охорону здоров'я та пенсії виділяють 2/3 соціального бюджету. Частину державних пенсій замінюють пенсії за місцем роботи. Соціальну допомогу населенню надають за рахунок розвинених систем страхування та при мінімальній втручанні держави.

Системно сформований соціальний захист в Німеччині, до якого входять пенсійне страхування, страхування на випадок хвороби, страхування в разі потреби в догляді та на випадок безробіття. Внески на страхування сплачує як працівник, так і роботодавець в однакових розмірах. Майже усі жителі цієї держави застраховані на випадок хвороби: більшість у рамках державного страхування – 88 % , а майже 12 % – у приватних лікарняних касах [1]. Хоча понад 30% бюджетного фінансування Німеччини складають соціальні послуги, їх отримують лише ті, хто їх потребує.

Соціальний бюджет Бельгії становить 73% від загального бюджету країни [2, с. 51]. Найбільше виплат здійснюється у сфері пенсійного забезпечення і надання допомоги у зв'язку з інвалідністю.

У Франції система соціального захисту населення відноситься до одного з варіантів моделі соціального страхування Бісмарка, яка переважає в Європі. Вона передбачає перерозподіл поточних доходів бюджету соціального забезпечення, формується за рахунок внесків найманих працівників і підприємців на користь пенсіонерів та потребуючих. У Франції система соціального захисту фінансується в основному за рахунок соціального страхування. В країні діють 2 великі фонди, що займаються реабілітацією безробітних, їхньою перекваліфікацією, професійним навчанням та пошуком роботи. Французька система соціального страхування включає допомоги по безробіттю, пенсії по старості та інвалідності, різні сімейні допомоги, компенсацію витрат на лікування та ін. Вона базується на принципі перерозподілу доходів (виплати суб'єктам соціального страхування здійснюються шляхом відрахувань зі сторони економічно активної частини населення). В результаті французьке суспільство залишається одним із найбільш однорідних та найменш несправедливих [3].

В Японії основу соціальної допомоги складають внески працюючих підприємств, державні кошти та доходи від банківських операцій. Існує суспільна взаємодопомога, яка видається центральними та місцевими органами влади на: навчання, житло, медичне обслуговування та похорони. Структура соціального забезпечення має комплексний характер, яка включає в себе виплати, що гарантують мінімальний дохід (пенсії, забезпечення непрацездатних), страхування здоров'я, допомоги потребуючим. Фінансова база витрат на соціальне забезпечення складається із таких компонентів: 60% – страхові внески найнятих робітників і підприємців, 20% – державні кошти, 12% – доходи від активних фінансових операцій та ін. Така структура фінансових практично не змінилася за останні десять років, окрім збільшення доходів від активних фінансових операцій (за рахунок збільшення пенсійного фонду) і зменшення частини коштів державного бюджету. 88% загальної суми, яка виділяється на соціальний захист населення, спрямовувалось на соціальне страхування, яке в себе включає страхування здоров'я, страхування осіб похилого віку при повторному наймі, пенсії (які за цей час збільшилися у декілька разів), страхування найманих працівників і компенсації при нещасних випадках. Кошти, які залишаються, використовують на виплати допомоги на дітей, програми тимчасового забезпечення прожиткового мінімуму для осіб, що втратили працездатність, допомоги жертвам війни та ін. [4].

В моделі соціальної політики США присутній лібералізм. Система базується на принципі відокремлення соціального захисту від вільного ринку й обмеження захисту лише тих, хто не має інших доходів, крім соціальних виплат. Загалом при такій моделі забезпечується досить високий рівень і якість життя основної частини населення. Система соціального забезпечення в США настільки широка, що на початку і всередині 1960-х років майже половину всіх витрат федеральної казни складали виплати на «соціальні потреби», тобто на надання допомоги людям. Окрім федеральних програм уряду всі п'ятдесят штатів проводять свої власні програми допомоги потребуючим [5]. Заходи для подолання бідності різноманітні. Один із заходів – це надання допомоги у соціальному забезпеченні, що являє собою щомісячні суми, які виплачуються державою тим особам, чий дохід не забезпечує таких основних потреб, як їжа, дах і одяг. Медікейд — надання безкоштовної медичної допомоги і госпіталізації. Видача продовольчих купонів (книжечки спеціальних талонів, дійсних для придбання продуктів в будь-якому магазині). Шкільне харчування — безкоштовні сніданки і обіди для школярів. Розподіл надлишків продовольства — в рамках цієї програми уряд скуповує величезну кількість продовольчих продуктів і безкоштовно розподіляє їх серед бідних сімей. У США навіть існує програма надання муніципального житла бідним. Житло надається в будинках, побудованих за рахунок бюджетних коштів. Відповідні органи штату та федерації стежать, щоб житло діставалося бідним сім'ям. Вміст будинків, оплата персоналу, ремонт і опалювання забезпечується за рахунок держави. За відсутності муніципальних будинків бідних, таких, що не мають даху, інколи розселяють на приватних квартирах або в готелях коштом держави.

Таблиця 1

Поточний розмір внесків в національні системи соціальних виплат (за даними на 2007 рік) [6]

Система	Загальна ставка внеску (у % від загального доходу, що підлягає страхуванню)	Частка роботодавця(%)	Частка працівника(%)	Внесок уряду
Франція	14,75	8,2	6,55	Гнучкі субсидії
Бельгія	16,36	8,86	7,5	Щорічні субсидії
Люксембург	24	8	8	8% від доходу, що підлягає страхуванню
Італія	32,7	23,81	8,89	Вартість виплат з соціальної допомоги та загальний дефіцит
Німеччина	19,5	9,75	9,75	Вартість виплат поза системою страхування
Габон	7,5	5	2,5	Відсутній
Польща	32,52 (включаючи інвалідність)	16,26	16,26	Кошти для гарантованих мінімальних виплат
Пакистан	5	5	відсутня	Субсидії за необхідністю
Тринідад і Тобаго	8,4	5,6	2,8	Повна вартість виплат з соціальної допомоги
США	12,4	6,2	6,2	Вартість спеціальних виплат та грошових виплат на основі перевірки нужденності
Республіка Корея	9	4,5	4,5	Часткове покриття адміністративних витрат

В Канаді існує комплекс соціальних служб, що фінансуються і керуються державою, та програм, які складають систему соціального забезпечення: social security system, social safety net, welfare state. Загалом бюджет сучасної Канади розподіляється так, що максимальну користь від цих грошей отримують самі мешканці. Витрати на утримання державного апарату та інші потреби держави тут, в перерахунку на душу населення, в декілька раз менші ніж в інших країнах, зокрема в Україні. Податки йдуть в основному на соціальні програми. Канадці часто називають свою систему соціального забезпечення «системою соціальної

безпеки». Програми допомоги розраховані на всі прошарки суспільства, особливо на неповнолітніх дітей, безробітних та людей похилого віку.

Загалом національні системи соціальних виплат фінансуються за рахунок таких основних джерел надходжень:

- внески в системи соціального забезпечення, що виплачуються роботодавцями та/або працівниками;
- податки, які можуть становити або частину загальних державних доходів, або податки, що резервуються для спеціальних цілей;
- інвестиційні доходи;
- приватні вкладення наявних коштів чи страхові премії.

Однак більшість національних систем соціальних виплат фактично фінансуються одночасно з кількох джерел (табл. 1).

В Україні ж джерелами фінансування видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення населення, соціальну сферу є кошти державного та місцевих бюджетів, кошти позабюджетних фондів. Інші джерела фінансування соціального захисту мають незначні розміри або не використовуються взагалі.

Висновки: започатковане реформування сфери соціального захисту в Україні потребує невідкладних кроків з боку держави для посилення ролі недержавних інститутів соціального захисту, що призведе до зменшення тиску на державу в сфері соціального захисту населення.

Література

1. Соціальний захист населення в Німеччині [Електронний ресурс]. – Режи доступу : <http://www.pilga.in.ua/>
2. Коваль О.Я. Реформування пільг і привілеїв в Україні – наближення до європейських стандартів / Коваль О.Я., Тарасенко Л.Л., Яцків Т.Г. – Львів: Галицький друкар, 2009. – 216 с.
3. Система соціального захисту населення у Франції [Електронний ресурс]. – Режи доступу : <http://www.pilga.in.ua/>
4. Соціальний захист населення: досвід Японії [Електронний ресурс]. – Режи доступу : <http://www.pilga.in.ua/>
5. Американська модель соціального захисту населення [Електронний ресурс]. – Режи доступу : <http://www.pilga.in.ua/>
6. Давидюк О.О. Світовий досвід фінансування соціальних виплат [Електронний ресурс]. – Режи доступу : <http://www.cpsr.org.ua>

Надійшла 02.06.2010

УДК 336.71

А. Ю. СЕМЕНОГ

Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України», м. Суми

МОДЕЛІ ФІНАНСОВИХ СИСТЕМ У РОЗВИНУТИХ КРАЇНАХ: ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ

У статті на основі вивчення наукових джерел і дослідницьких даних охарактеризовано моделі фінансових систем у розвинутих країнах, їх сучасний стан, тенденції розвитку, переваги і недоліки відносно споживачів фінансових ресурсів.

The models of the financial systems of the developed countries are characterized on the basis of study of scientific sources and research information in the article. Also modern situation, tendencies of development, advantages and lacks of different models of the financial system in relation to the users of financial resources are discovered.

Ключові слова: банкоцентрична модель фінансової системи, ринково орієнтована модель фінансової системи, банк, ринок цінних паперів.

Вступ

У контексті пошуку джерел економічного зростання активізуються дискусії стосовно ефективності існуючих моделей фінансових систем різних країн. Наразі актуальною є оцінка впливу банкоцентричної та ринково орієнтованої моделей фінансових систем на рівень розвитку національних економік. З метою вияву позицій кожної із моделей у певній економічній ситуації зростає потреба в розгляді досвіду функціонування відповідних моделей фінансової системи в розвинутих країнах.

Аналіз наукових джерел засвідчує, що у світовій теорії та практиці проблеми структури фінансової системи, її ефективне функціонування знайшли відображення у дослідженнях як зарубіжних, так і вітчизняних науковців. Зокрема, у працях Ф. Аллена, Т. Бека, Л. Гершенкрона, А. Маддалоні розглядаються аспекти визначення і порівняння структури фінансових систем країн світу; у фундаментальних дослідженнях Р. Голдсмита, А. Деміргуц-Кунда, Д. Крістопулоса, Р. Левайна, М. Столбова розглядаються